

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมล สมวิเชียร. ประชาธิปไตยกับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2516.
- กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2523.
- กระทรวงศึกษาธิการ. กรมการฝึกหัดครู. หน่วยศึกษานิเทศก์. พื้นฐานการเมืองและ
การปกครอง. กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2520.
- เขียน ธรรมวิทย์. วิวัฒนาการการปกครองของจีน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช, 2509.
- จรรยา สุภาพ. หลักรัฐศาสตร์ ภาควิชาดาร นวทฤษฎีและประยุกต์. กรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- จรรยา สุภาพ. ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช, 2538.
- จดหมายเหตุ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 6 หมายเลข 1/139 ความในรายงานประชุมเสนาบดี.
วันที่ 1 กรกฎาคม ร.ศ.131. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- เฉลิม จันปฐมพงศ์ และ คณะ. ประวัติศาสตร์สังคมไทย. นนทบุรี : สำนักพิมพ์เสถียรไทย,
2520.
- ซัช กิจธรรม. ประชาธิปไตยและสังคมนิยม : วิวัฒนาการของเอกภาพแห่งหลักการมนุษยนิยม.
กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. การเมือง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย 2411-2475. กรุงเทพมหานคร
: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2533.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ สุชาติ สวัสดิ์ศรี, บรรณาธิการ. ปรัชญาประวัติศาสตร์. ใน
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. กรุงเทพมหานคร, 2519.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ ชัดติยา กรรณสูตร (ผู้รวบรวม). รายงานการประชุมปาลิเมนต์
สยาม. ใน เอกสารการเมืองการปกครองไทย (พ.ศ. 2417-2477).

ซีเบิร์ด, เฟรด เฮส; พีเตอร์สัน, ธีโอดอร์; และ แชรรม วิลเบอร์. 1956. ทฤษฎีสื่อสารมวลชน.

แปลโดย เกษม ศิริสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2513.

ณรงค์ พวงพิศ. ประวัติศาสตร์ไทย 3 : ประวัติศาสตร์การปกครองและการเมืองไทย.

กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.

ดุสิตสมิต เล่ม 1. พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. (มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย

จัดพิมพ์โดยเสด็จพระกุศลซึ่งสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี)

ทวีป วรดิลก. ประวัติศาสตร์จีน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2538.

ธนวนต์ จาตุประยูร. หนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 6 และ 7. ใน วันนักข่าว. กรุงเทพมหานคร, 2526.

ธวัชชัย สันคติประภา. เสรีภาพกับบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย : ศึกษาตั้งแต่

การปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2519-พ.ศ. 2536. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.

นงเยาว์ จิตตะปุตตะ. บทบาทของสิ่งพิมพ์ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า

เจ้าอยู่หัว ต่อการเมืองการปกครอง (พ.ศ. 2453-2468). วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2520.

นภาค รุ่งเจริญ. กฎหมายกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

น.ม.ส. ทวีปัญญา. เล่ม 4 กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.

(จัดพิมพ์โดยเสด็จพระกุศล ซึ่งสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี).

นวลศรี จงถาวร. วิเคราะห์พระราชนิพนธ์บทความที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนในพระบาทสมเด็จพระ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

ประกายทอง สิริสุข. สังคมไทยในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-2416) กรุงเทพมหานคร :

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2518.

ประดับ จันทรสุนทร. วิเคราะห์บทความในจีนโนสยามวารศัพท์ พ.ศ. 2453-2466. วิทยานิพนธ์

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521.

ประพัฒน์ ตรีณรงค์. ชีวิตและงานของ น.ม.ส. พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2505.

ประพัฒน์ ตริณรงค์. ชีวิตและงานของอศวพานุ. พระนคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2506.
 ประยูทธ ลิทธิพันธุ์. แผ่นดินสมเด็จพระมงกุฎเกล้า. นนทบุรี : สำนักพิมพ์อนุรักษ, 2539.
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. จดหมายเหตุรายวัน. รัตนโกสินทร์ศก 130 ปีกุน
 จุลศักราช 1272. กรุงเทพมหานคร (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.จ.ชัชวาลิต
 เกษมสันต์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส).

พระประวัติและพระนิพนธ์ของพระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์.

(พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ณ พระเมรุวัดเทพศิรินทราวาส, 2491)

มัทนา เกษกมล. การวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์ เรื่องการเมืองและการปกครองในรัชกาล

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453-2463). วิทยานิพนธ์ปริญญามหา
 บัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.

มูราซิม่า เออิจิ. การเมืองจีนสยาม การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ค.ศ.1924-1941. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

รัชนีพัฒน์ รัชนี, ม.จ. ประชาธิปไตยที่แท้จริง. พระนคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2507.

ราเชนทร์ วัฒนปรีชากุล. ชีวิตการต่อสู้ของนักหนังสือพิมพ์ที่น่าสนใจ. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, 2515.

ลิขิต ธีรเวคิน. การเมือง การปกครองของไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรม
 ศาสตร์, 2536.

ลิขิต ธีรเวคิน. วิวัฒนาการการเมืองการปกครองของไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535.

วันดี ศิริโชติบัณฑิต. ทฤษฎีสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร : คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 หอการค้าไทย, 2535. (อัดสำเนา)

วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์. การจัดระเบียบสังคมไทย. ใน ชั่ววิชาไทยศึกษา. กรุงเทพมหานคร :
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2523.

วิเทศกรณ์ย์. ยุคพระราชย์. พระนคร : โอเดียนการพิมพ์, 2501.

วิไลลาถ ถาวรธนาสาร. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาประวัติศาสตร์
 คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สังคีต พิริยรังสรรค์. ประวัติการต่อสู้ของกรรมกรไทย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

สมบัติ จันทรวงศ์ และ ชัยอนันต์ สมุทวณิชย์. ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2523.

เสลา เภษะรุจิ. หนึ่งศตวรรษหนังสือพิมพ์ไทย.

สุกัญญา ตีระวนิช. ประวัติการหนังสือพิมพ์ไทย ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
(พ.ศ.2325-2475) กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.

สุกัญญา ตีระวนิช. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการหนังสือพิมพ์. ใน
สมเด็จพระมหาธีรราช ปราชญ์สยาม. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการโครงการ
ปาฐกถาและจัดนิทรรศการ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2533

สุกัญญา ตีระวนิช. เสรีภาพ ไม่ได้อยู่บนต้นกัลปพฤกษ์. ใน วันนักข่าว. 2531.

สุกัญญา ตีระวนิช และ นันทริกา คุ่มไพโรจน์. 35 นักหนังสือพิมพ์อาวุโส.

สุกัญญา สุตบรรพต. ทฤษฎีประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2540. (อัดสำเนา)

สุชุม นวลสกุล. การเมืองและการปกครอง ไทย (Thai Government and Politics).
กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2524.

สุชุม นวลสกุล และ วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ. การเมืองและการปกครองไทย. กรุงเทพมหานคร :
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2535.

สุพิตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย : ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี.
กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2528.

สุภาพันท์ บุญสะอาด. ประวัติหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจเทรตติ้ง,
2517.

สุวรรณา เกียรียงไกรเพ็ชร, บรรณธิการ. น.ม.ส. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช, 2527.

เหรียญ ศรีจันทร์, ร.ต. และ เนตร พูนวิวัฒน์, ร.ต. กบฏ ร.ศ. 130 การปฏิวัติครั้งแรกของไทย.
กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2517.

อรรถจักร สัตยานุรักษ์. การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชนชั้นผู้นำไทย ตั้งแต่รัชกาลที่ 4-
พ.ศ.2475. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

อานนท์ อาภาภิรม. มนุษย์กับสังคม : สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร
: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2515.

ภาษาอังกฤษ

Starff, D.J., and Sloan D. Historical Methods in Mass Communication.

Siebert S.F., Peterson T., and Schramm W. Four Theories of the Press. Illinois :
University of Illinois, 1956.

Hardt H. Social Theories of the Press : Early German & American Perspectives.
Sage Publications, 1979.

Adams, J. Freedom and Ethics in the Press. New York : Richard Rasens Press, 1983.

หนังสือพิมพ์

กรรมกร

กรุงเทพเดลิเมล์

จีนในสยามวารศัพท์

ชวนหวว

ดุสิตสมิต

ประมวณวัน

ประมวณสาร

ผดุงวิทยา

ทวีปัญญา

ไทย

ลักวิทยา

ภาคผนวก ข

ข. รายงานการประชุมปาลิเมนต์สยาม

เมื่อเร็ว ๆ นี้ ข้าพเจ้าอ่านหนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่งพบ “เมื่อไรหนอ” ต่าง ๆ ข้าพเจ้าเป็นคนชอบอ่าน “เมื่อไรหนอ” เพราะธรรมดาคนที่รู้สึกตนว่าโง่งมพอใจชมบุญผู้ฉลาด ข้าพเจ้าเชื่อมั่นนอนอยู่ว่าท่านผู้ถาม “เมื่อไรหนอ” นั้นต้องเป็นคนฉลาดถ้ามิฉะนั้นที่ไหนจะค้นหาข้อความ “เมื่อไรหนอ เราจะมีปาลิเมนต์” จริงทีเดียว ทำไมเราก็คิริวิไลซ์แล้ว จะมีปาลิเมนต์บ้างไม่ได้ที่เดียวหรือ แต่ญี่ปุ่นก็ยังมีได้

วันนั้นเป็นวันร้อนมาก ข้าพเจ้านอนอ่านหนังสือพิมพ์เรื่อยสบายอยู่ ก็พอได้รับคำสั่งท่านเสนาบดีฯ ให้ไปฟังการประชุมในปาลิเมนต์เรื่องงบประมาณทหาร ข้าพเจ้าก็รีบเตรียมตัวไป เมื่อข้าพเจ้าออกจากบ้านนั้นบ่าย ๕ โมงแล้ว เพราะฉะนั้นต้องรีบร้อนมาก ที่ประชุมเปิดตั้งแต่บ่าย ๓ โมงแล้ว ข้าพเจ้าก็ตรงไปที่เฉลียงสำหรับพวกหนังสือพิมพ์ เห็นแผ่นกระดาษวางอยู่บนโต๊ะทุกโต๊ะ เขียนชื่อหนังสือพิมพ์ไว้ ข้าพเจ้าตรงไปที่มีกระดาษเขียนชื่อ “ทวีปัญญา” แล้วนั่งลง เมื่อข้าพเจ้าไปถึงท่านอธิบดีเสนาบดี (ไปรมมีนิสเตอร์) กำลังชี้แจงเรื่องงบประมาณนั้นอยู่ ข้าพเจ้าบันทึกคำพูดของท่านพวกเมมเบอร์ต่างๆไว้ ดังต่อไปนี้

อธิบดีเสนาบดี ตั้งแต่เดิมา การทหารนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะเป็นธรรมดาชาติใดที่มีความประสงค์จะเป็นไทย ย่อมต้องคิดป้องกันบ้านเกิดเมืองบิดรโบราณราชประเพณีท่ามแจ้งได้จัดให้บรรดาชายฉกรรจ์เป็นทหารทั้งสิ้นไม่เว้นหน้า

นายเกสร ข้าพเจ้าขอรับรองในข้อที่ท่านอธิบดีเสนาบดีกล่าว ข้าพเจ้าอาจชักจูงสิ่งซึ่งจะให้ปทานได้ดังนี้ คือ เมื่อครั้งสมเด็จพระนารายณ์...

ประธาน (สปีเกอร์) รอก่อน รอก่อน ยังไม่ถึงเวลาที่ท่านจะแสดงโวหาร

อธิบดีเสนาบดี ข้าพเจ้ากล่าวอยู่ว่าบรรดาชายฉกรรจ์ต้องเป็นทหารทั่วหน้าก็เมื่อโบราณกาลยังเป็นเช่นนั้นแล้ว ทำไมในกาลบัดนี้เราจะยับยั้งอยู่หรือ ก็การทหารซึ่งเป็นการสำคัญครั้งนั้น ครั้งนี้ไม่สำคัญหรือก็สำคัญเหมือนกัน ถ้าเราตกลงเห็นเช่นนี้แล้วเราจะควรทำอะไร ก็ควรต้องคิดอ่านบำรุงการทหารให้เจริญเทียมทันชาติอื่นเขาบ้างจึงจะถูก แต่ก่อนอำนาจเป็นใหญ่ จะจัดการสิ่งใดก็ล้วนจะสำเร็จได้เพราะอำนาจเดี่ยวนี้อะไรเป็นใหญ่ เงินเป็นใหญ่มิใช่หรือ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วที่ประชุมคงจะเห็นได้ว่า ถ้าประสงค์ความเจริญของทหารซึ่งเป็นความเจริญของบ้านเมืองแล้ว ก็ต้องช่วยให้รัฐบาลได้จัดการทหารให้ดำเนินไปโดยสะดวกตามที่ได้กะไว้ และได้อ่านให้ท่านฟังแล้ว ขอให้ที่ประชุมพร้อมกันอนุญาตให้รัฐบาลใช้เงินแผ่นดิน สำหรับการทหารตามที่ขอขึ้นเกิด

นายเกสร ข้าพเจ้าขอกล่าวแสดงให้เห็นแจ่มแจ้งผลว่า เหตุไรข้าพเจ้าจึงรับรองลงเนื้อเห็นด้วยกับท่านอธิบดีเสนาบดี ในที่นี้ข้าพเจ้าจะขอเล่าเรื่องราวของสมเด็จพระนารายณ์ราชาธิราชเจ้า สมเด็จพระนารายณ์ราชาธิราชเจ้าคือเป็นพระเจ้าอยู่หัวครองศิริราชสมบัติอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา กรุงศรีอยุธยาคือกรุงเก่า กรุงเก่าคือสมเด็จพระเจ้ารามธิบดีทรงสร้าง สมเด็จพระเจ้ารามธิบดีคือที่เรียกว่าพระเจ้าอู่ทอง พระเจ้าอู่ทองนี้เสด็จมาหาที่สร้างพระนครใหม่ พระนครใหม่นี้คือกรุงศรีอยุธยา

กรุงศรีอยุธยาคือกรุงเก่า สมเด็จพระนารายณ์ราชาธิราชนั้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินเสวยราชสมบัติ ณ กรุงเก่าองค์หนึ่ง ข้อนี้เป็นหลักฐานแน่นอน คือได้ความจากจดหมายเหตุของเจ้าแม่วัดดุสิต เจ้าแม่วัดดุสิตได้จดหมายเหตุเรื่องราวไว้ให้สดารเป็นราชประวัติกรุงเก่า มีข้อความแปลกประหลาดดียิ่งกว่าข้อความของที่มีอยู่ในพงศาวดารเก่าที่ตีพิมพ์ไว้แล้วนั้นหลายพันหลายหมื่นส่วน ประวัตินี้แต่งโดยเจ้าแม่วัดดุสิต เมื่อจุลศักราช ๙๕๒ ปี ต้นฉบับเดิมของจดหมายเหตุนั้นคงอยู่ที่เราเอ็ดเจอร์...โดยขอรับประทานโทษเผลาไป...อยู่ที่ข้าพเจ้า ไม่ใช่แต่เท่านั้น ข้าพเจ้ายังมีสมุดภาษาฝรั่งเศสอีกเล่มหนึ่ง เรื่องสมเด็จพระนารายณ์เรียกชื่อตามภาษาฝรั่งเศสดังนี้ คือ "ฮิสตอเรียของนารายณ์" ดังนี้ หนังสือเล่มนี้คนชาวชาติฝรั่งเศสคนหนึ่งซึ่งมาอยู่ด้วยกับท่านเจ้าพระยาวิไชยเยนทร์ เจ้าพระยาวิไชยเยนทร์ คือคนฝรั่งเศส ชื่อเดิมชื่อ "ฟอลคอน" ดังนี้ ชายชาวชาติฝรั่งเศสซึ่งเป็นผู้แต่งหนังสือชื่อฮิสตอเรียของนารายณ์นั้น เป็นคนชอบพอกันเดียวกับท่านเจ้าพระยาวิไชยเยนทร์ ฟอลคอน หนังสือซึ่งแต่งโดยชายชาวชาติฝรั่งเศสนั้น เป็นหนังสือฝรั่งเศสแปลโดยสังฆราชบัลละกัวบิลบเป็นภาษาไทย หนังสือชื่อ "ฮิสตอเรียของนารายณ์" ซึ่งแต่งโดยชายชาวชาติฝรั่งเศสซึ่งเป็นคนชอบพอกับท่านเจ้าพระยาวิไชยเยนทร์นั้น มีข้อความพิสดาร น่าอ่าน น่ารู้ น่าฟัง ยิ่งกว่าที่มีในพระรชพงศาวดารกรุงเก่าหลายร้อยเท่า ในหนังสือจดหมายเหตุแต่งโดยเจ้าแม่วัดดุสิตกับหนังสือภาษาฝรั่งเศส มีข้อความพิสดารถึงเสด็จประพาสของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้านารายณ์ราชกุมาร มีสิ่งน่าอ่านน่าฟังอยู่มากแต่ที่นำประหลาดนัก คือ มีเรื่องกล่าวถึงสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าพระนารายณ์ราชกุมาร เสด็จเที่ยวทรงขยับยานชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นที่น่าพิศวงแก่ชาวกรุงเก่าและกรุงลพบุรีมาก คือ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าพระนารายณ์ราชกุมารนั้น ได้ทรงโปรดฯให้ชายชาวชาติฝรั่งเศสผู้หนึ่งเผ่า ชายชาวชาติฝรั่งเศสนี้เป็นพ่อค้ามาตั้งห้างค้าขายอยู่ที่ตำบลท่ากระโหมกกรุงเก่า ชายชาวชาติฝรั่งเศสคนที่ตั้งได้กล่าวมานี้ ได้นำยานอย่างใหม่มาถวายสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าพระนารายณ์ราชกุมาร เรียกตามภาษาฝรั่งเศสว่าดังนี้คือ "อโดโมโปลี" ดังนี้ ยานชนิดที่ฝรั่งเศสเรียกว่า "อโดโมโปลี" นี้ เป็นรถชนิดหนึ่งซึ่งเดินไปด้วยไม้ล้อตายแรงม้าเลย ใช้ล้อตายน้ำมันมะพร้าวทำให้เกิดเป็นแก๊สขึ้น เดินไปเปรียบคล้ายรถไฟที่มีอยู่เดี๋ยวนี้ รถชนิดที่ฝรั่งเศสเรียกว่าอโดโมโปลีนี้ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าพระนารายณ์ราชกุมาร ได้ทรงประพาสพพระทัย เสด็จไปเที่ยวแต่จำเพาะข้าหลวงเดิม ๕ คน คือ คุณเล็ก ๑ คุณปาน ๑ ทั้งสองคนนี้เป็นบุตรหม่อมเจ้าบัวพระนมเอก นายทองคำบุตรเปรมพระนมรอง ๑ นายสังบุตรเจ้าพระยาพิษณุโลก ๑ นายเรืองมอญ บุตรเจ้าพระยารามจักรวงศ์ ๑ นายหวานแขกบุตรเจ้าพระยาไทรบุรี ๑ นายน้อย อะทิปะ บุตรพระยาราชวังสันแขก ๑ นายเผื่อนบุตรพระยามหาอำมาตย์ ๑ นายบุญนาค บุตรพระยาเพ็ชรพิไชย ๑ รวมข้าหลวงเดิมที่พพระทัย ๕ นายด้วยกันแต่ข้าหลวงเดิม ๕ คนนี้ล้วนเป็นเด็กที่มีอายุคล้าย ๆ กันกับสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าพระนารายณ์ราชกุมารทั้งนั้น...

ผู้ส่งข่าวของเราไม่ได้จดคำพูดของนายเกศร์ต่อไป เพราะแลไม่เห็นว่ามีข้อความเกี่ยวข้องกับประมาณทหารอย่างไร ส่วนนายเกศร์นั้นพูดเรื่องไปประมาณเกือบชั่วโมงหนึ่ง

ประธาน ข้าพเจ้าฟังท่านสมาชิกมานานแล้ว ก็ยังไม่เห็นกล่าวข้อความอะไรเกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังปรึกษากันเลย

นายเกอร์ ถ้าท่านยอมให้ข้าพเจ้ามีเวลาอีกหน่อย... ข้าพเจ้าจะตั้งใจพยายามที่จะกล่าวถึง ทหารเมื่อครั้งสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้าตามที่มีกล่าวถึงในประวัติแต่งโดยเจ้าแม่วัดดุสิตกับ...

เสียงจากหลังประดาน เลิกที เลิกที

นายเกอร์ ข้อความในประวัติแต่งโดยเจ้าแม่วัดดุสิต กับหนังสือภาษาฝรั่งเศสชื่อ...

เสียงจากหลังประดาน พอแล้ว พอแล้ว

ประดาน เจียบ เจียบ

นายเกอร์นั่งลงแสดงกิริยาไม่สู้พอใจนัก

ต่อไปนี้มีเมมเบอร์แสดงโวหารอีกหลายท่าน แต่จะเป็นเพราะเหตุไรไม่ทราบผู้ส่งข่าวของเรา จำไม่ได้ หรือลืมจดอะไรอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นมาได้อีกต่อเมื่อฝ่ายพวกคัดค้านหยุดตั้งต่อไปนี้

นายทวน ข้าพเจ้าขอกล่าวสุนทรกถาต่อหอสมควรแก่เวลา ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ เราต้องการที่สุด ขอให้เจ้านายของเราทงพระราชดำริถึงตัวข้าพเจ้าผู้มีอายุมาก

ข้อ ๒ เราต้องการที่สุด เพื่อให้ชนทั้งหลายเข้าใจว่าเราเป็นผู้มีสติปัญญาทัดเทียมต่อแผ่นดิน

ข้อ ๓ เราต้องการที่สุด เพื่อเปิดทางให้ผู้มีสติปัญญาทัดเทียมต่อแผ่นดิน เช่น ตัวเร ออกตัว ออกหน้าแสดงสติปัญญาความดีได้โดยสะดวก มีให้มีที่คิดขวางจนไม่ต้องแลดูเสียก่อนว่าลมพัดมาทางไหน

ข้อ ๔ เราต้องการที่สุด ในการเปิดปากมนุษย์ให้แสดงโวหารอธิบายได้ตามสติปัญญา โดยไม่ต้องกลัวติดคุก

ข้อ ๕ เราต้องการที่สุดในตัวบุคคลสามารถ คือ เสนาบดี และอธิบดี เจ้ากรม ปลัดกรม ผู้ช่วยแม่ทัพ นายทหาร พลทหารที่รู้จักหน้าที่ของตน คือรู้จักว่าใครเป็นผู้มีสติปัญญาทัดเทียมต่อแผ่นดินแล้ว แลหังเสียงผู้นั้น

ข้อ ๖ เราต้องการที่สุด ในผู้ที่ตั้งอยู่ในยุติธรรม เพื่อเป็นความสุขแก่มนุษย์คือเป็นต้นว่า ผู้พิพากษาตุลาการ เมื่อถูกคดีโดยผู้มีสติปัญญาทัดเทียมต่อแผ่นดิน อย่าตัดสินกันขังผู้ตกเดือน ๗ วัน ฐานหมิ่นประมาท

ข้อ ๗ เราต้องการที่สุด ในท่านผู้มีสติปัญญาแล้ววิชาเก่าแก่กว่าผู้อื่นจริง สำหรับเป็นผู้ช่วยแนะนำในราชการบ้านเมืองทั่วไปให้มีความเจริญโดยฉับไวทันเวลา

ข้อ ๘ เราต้องการที่สุด ในพวกเราให้รู้วิชาลึกซึ้งจริง ๆ ทุกคนควรตั้งใจเรียนให้มีความรู้รอบรู้แม้อย่างน้อยเพียงเสมอตัวเรา

ข้อ ๙ เราต้องการที่สุด ให้ตัวเรานับถือแม่หญิงทุกคน แลให้แม่หญิงได้มีความรู้วิชา แลมีความดีเท่าแก่บุรุษทั้งหลาย

ข้อ ๑๐ เราต้องการที่สุด ให้พวกเรามีความรู้สึกในความรักชาติ ศาสนา และประเทศที่เกิดของตน แลให้มีความอายแก่ชาติชาวต่างประเทศ แลอย่าอวดดีเย่อหยิ่งว่าเรารู้มากแล้วพอแล้ว ไม่ต้องฟังเสียงใครอีก

ข้อ ๑๑ เราต้องการที่สุด ที่จะให้คนทั้งหลายเห็นว่าเราเป็นคนกล้าหาญหมั่นเพียร แลกติญญต่อชาติ แลเต็มใจจะรับหน้าที่ทำการใหญ่ทุกอย่างทุกสิ่ง

ข้อ ๑๒ เราต้องการที่สุด เพื่อให้ประเทศบ้านเมืองอันเป็นที่เกิดของเราเป็นศิวิไลซ์โดยไม่
ต้องอาศัยผู้อื่น นอกจากผู้มีสติปัญญาต่อชาติ ศาสนา แลบ้านเมืองของเราเอง

ข้อ ๑๓ เราต้องการที่สุด ในการที่ถนนเราจะไม่ไว้วางใจคนที่ดีแต่พูด อ้างคำรับคำฝรั่งโดย
ไม่มีจริงเช่นนั้น

ข้อ ๑๔ เราต้องการที่สุด ให้ท่านทั้งหลายเห็นว่า มีแต่ผู้ปกครองก็ไม่ได้ มีแต่ไพร่พลเมืองก็
ไม่ได้ ต้องมีทั้งสองจำพวก ต้องอาศัยกันและกัน

ข้อ ๑๕ เราต้องการที่สุด เพื่อให้ท่านทั้งหลายเห็นว่าผู้ปกครองทั้งไพร่พลเมืองต้องอาศัย
ผู้มีสติปัญญาต่อชาติ ช่วยแนะนำให้เดินไปในมรรคาอันถูกต้อง

ข้อ ๑๖ เราต้องการที่สุด ที่จะให้ท่านทั้งหลายเห็นว่าร่างกายของมนุษย์ก็ดี สัตว์เดือยรณาก็ดี
ถ้าไม่บริบูรณ์ก็ย่อมไม่เป็นที่เจริญตา

ข้อ ๑๗ เราต้องการที่สุด ให้ท่านทั้งหลายเห็นว่า ในสมัยนี้เมืองเรายังมีข้อบกพร่องสิ่ง ๔ อย่างอยู่
คือยังไม่ได้ฟังคำแนะนำตักเตือนจากผู้มีวิชาจริงเช่นตัวเรา

ข้อ ๑๘ เราต้องการที่สุด เพื่อให้ท่านผู้มีหน้าที่ปกครองพวกเราทอดพระเนตรเห็นความมี
ความสามารถของผู้มีความดีความสามารถ

ข้อ ๑๙ เราต้องการที่สุด ที่จะให้ผู้มีความดีความสามารถจริงได้มีโอกาสจัดการงานทั่วไป
แม้อย่างน้อยสัก ๓ วัน

ข้อ ๒๐ เราต้องการที่สุด ให้ผู้ที่มีทรัพย์ใช้เงินค่าหนังสือของเรา

ข้อ ๒๑ เราต้องการที่สุด ให้ผู้ที่ยังไม่ได้ซื้อหนังสือของเรา คิดอ่านลงชื่อซื้อทันที

ข้อ ๒๒ เราต้องการที่สุด เพื่อให้ที่ประชุมนี้มีความเห็นตามเราผู้มีสติปัญญาต่อ
บ้านเมือง

ข้อ ๒๓ .....

เสียงจากหลังประธาน ยังมีอีกข้อข้อ

นายทวน ยังมีอีกสองสามข้อ ข้อ ๒๓ .....

เสียงจากหลังประธาน เราต้องการที่สุดที่จะฟังคนอื่นพูด

นายทวน ข้าพเจ้าขอให้ท่านผู้เป็นประธาน ได้โปรดใช้อำนาจให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสพูดให้จบ
ประธาน ได้ แต่ขอให้ท่านพูดในประเด็น

นายทวน ข้าพเจ้าพูดในประเด็นอยู่แล้ว

เสียงจากหลังประธาน ถึยงนายก ถึยงนายก

ประธาน เงียบ เงียบ

นายทวน ข้อ ๒๓ เราต้องการที่สุด.....

เสียงจากหลังประธาน ไม่จริง เราไม่ต้องการเลย

เสียงจากที่อื่น ๆ เลิกที เลิกที

ประธาน (คบโตะ) เงียบ เงียบ

อัครมหาเสนาบดี ข้าพเจ้าขอแนะนำว่าให้งดการแสดงโวหารเสียที มิฉะนั้นจะเสียเวลามากไป

นายทวน อะโร ท่านอักรมหาเสนาบดี จะปิดปากเมมเบอร์ไม่ให้พูดที่เดียวหรือ นี้อิสราภาพ
 แห่งที่ประชุมนี้อยู่ที่ไหน นี่จะเอาคนพูดถูก ๆ เข้าคุกอย่างแ่ก่อนหรือ

เสียงพวกฝ่ายขวา เลิก เลิก

เสียงพวกฝ่ายซ้าย ว่าไป ว่าไป

ประธาน เจียบ เจียบ

เสียงพวกฝ่ายขวา หยุด หยุด

เสียงพวกฝ่ายซ้าย พูดไป พูดไป

เสียงพวกจีน ลักทะบางฉิบหาย

ประธาน เจียบ เจียบ

เสียงพวกจีน ลักทะบางข่มเหงอำ

ต่อไปนี้ ต่างคนต่างพูดกันยิ่งเต็มเสียงจนจับเนื้อความไม่ได้ อักรมหาเสนาบดีลุกขึ้นพูด
 แต่ไม่ได้ยินว่าพูดว่าอะไร ได้ยินแต่ “เลิก เลิก” บ้าง “ว่าไป ว่าไป” บ้าง กับเสียงพวกจีนร้องตะโกน
 โธ เล็ ๆ ต่าง ๆ ลงปลายประธานลุกขึ้นยืนกัว๊กมือ พลตระเวนรูปร่างล่าส้นหากันเข้ามาล้อมพวกเมมเบอร์
 จีนออกไป คนอื่นเปล่งเสียงอื้อรากับจะตีกัน เออะอะเหลือเกิน แล้วข้าพเจ้าก็ตกใจตื่น หัวเราะเสีย
 หักใหญ่

ภาคผนวก ค

ตัวอย่างบทแสดงความคิดเห็นของนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายประชาชน

“ ... ตามที่ท่านกล่าวกับฉันนี่ ก็ไม่ได้มีเสียงติเตียนอย่างร้ายแรง นอกจากเป็นความปรารถนาของท่านผู้กล่าวเท่านั้น ข้าพเจ้าจึงได้จดจำรวบรวมไว้ แลส่งมาให้นับท่านเอ็ดเตอร์หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ เพื่อให้ท่านทราบความประสงค์ของท่านข้าราชการบางท่านซึ่งท่านมีประสงค์อยากให้นักหนังสือพิมพ์เมืองไทยเป็นเช่นนั้น คือให้พูดอะไรออกมาตรงๆไม่ต้องใช้พูดอ้อมค้อม รับประทาบโทษ ข้าพเจ้าขอกอดทรวงท่าน ท่านผู้ที่กล่าวนั้น 3 ครั้ง แลขอทราบเรียบโดยสุภาพว่า บางทีจะเป็นเพราะท่านนึกว่า ประเทศสยามเหมือนประเทศยุโรปกระมัง ซึ่งหนังสือพิมพ์เขาฟรี พูดอะไรก็พูดได้ แลราษฎรหญิงคอยฟังความเห็นหนังสือพิมพ์ ข้าพเจ้าขอเรียนว่าประเทศสยามหาเหมือนดังประเทศยุโรปไม่ ถึงแม้ว่าในปีสองปีนี้ หนังสือพิมพ์จะมีอิทธิพลขึ้นมากก็จริง แต่จะเป็นเพียงเศษ 1 ส่วน 100 ของความเป็นไทยเท่านั้น

ที่ข้าพเจ้ากล่าวมานี้ ไม่ได้หมายความว่า รัฐบาลกดขี่หรือบังคับบัญชาห้ามปากเสียงหนังสือพิมพ์หามีได้ รัฐบาลไม่ได้ห้ามปรามอะไร นอกจากจะห้ามไม่ให้พูดอะไรที่ผิดกฎหมาย อนุญาตให้พูดได้เท่านั้น รัฐบาลข้ายังมีคุณากรณาช่วยอุดหนุนหนังสือพิมพ์เสียอีก ซึ่งเรียกว่าเงินสับเสดีตามมากแลน้อย ซึ่งนับว่าเป็นการอุดหนุนอยู่แล้ว

แต่ทำไม หนังสือพิมพ์จึงไม่พูดไม่ทำอะไรตรงๆเล่า ข้อนี้จำเป็นจะต้องชี้แจงยาวหน่อย แต่ข้าพเจ้าขอออกตัวเสียก่อนว่า ท่านผู้นั้นเป็นผู้กล่าว ข้าพเจ้าเป็นผู้แก้เข้ากับสุภาจิต อยู่หน่อยในข้อที่ว่า คนหนึ่งฝันคนหนึ่งแก้ซึ่งหาใช่ท่านเอ็ดเตอร์แก้เองไม่ ข้าพเจ้าเป็นผู้แก้แทนตามอัตโนมัตินี้ของข้าพเจ้า...”

บาทราช, “ความเห็นเอกชน”. กรุงเทพเดลิเมล์
(พุธ ที่ 9 กรกฎาคม 2456) หน้า 2

ภาคผนวก ง

จดหมายเหตุรายวันรัตนโกสินทร์ศก 130 ปีกุน จุลศักราช 1272 พุทธศักราช 2453-4 เล่ม 1

๕๘

มกราคม

ชื่อตระกูลเป็นกรรมสกลภามา อย่างที่ ๓ ที่ใคร ๆ ก็ยอมจะมองแลเห็น
ก็ คือชื่อคนในทะเลเบียดล้ำในครุจะก็ไม่น่าเห็น แต่คนที่จริงจะมี
ผลสำคัญยิ่งกว่านั้น ก็จะทำให้คนเรารู้จักรำลึกถึงบรรพบุรุษของคน
ผู้เกื้อสาก่อร่างสร้างตัวมา และไต่ถึงตระกูลไว้ให้มีชื่อในแผ่นดิน
เราผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของท่านได้รับมรดกมาแล้ว จำจะต้องประพฤติตนให้
สมกับที่ท่านได้ทำมาไว้ และการที่จะตั้งใจเช่นนี้ ถ้ามีชื่อที่ต้องรักษา
มิให้เสื่อมทรามไปแล้ว ย่อมจะทำให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวห่วงใยคน
มิให้กามใจตนไปฝ่ายเดียว จะถือว่า "กลัวใครก็กลัวใคร" ไม่ไปอีกต่อ
ไป จะคงรักษาทั้งชื่อของตัวเอง ทั้งชื่อของตระกูลตัวอีกส่วน ๑

มกราคม

.....เรื่องราวของผู้อื่นก็จะเห็นชั้นอยู่บ้าง ก็จะเห็นชั้นว่าคน
ยังมีความกตัญญูหาหม่อมหม่อมอยู่ฉนั้นๆ จะเป็นผู้ที่จัดการปกครองชาติบ้าน
เมืองอย่างเรียบร้อยได้ อย่าว่าแต่เรียบร้อยเลย ถึงแม้จะปกครองอย่าง
ลักษณะเจ้าแผ่นดินสีกอนสีกุชั้นก็ไม่น่าจะทำไปได้ ยังไม่รู้จักเอาความ
รักชาติเข้าช่วยความฤๅษยาในใจตนเองแล้ว จะทำการให้เป็นประโยชน์
แก่ชาติฝ่ายเดียวอย่างไร

ถ้ามีผู้ต้องการ "คอนสติตชัน" จริง ๆ และเป็นไปได้จริง
จะเป็นคุณอย่างใดฤๅไม่ แต่ถ้ามั่นใจว่ามีคนอยู่จำพวก ๑ ซึ่งคงจะ
ก็จริง มีความมุ่งตั้งใจจริง จะมาร้องฎีกาขึ้นโดยตรง ๓ ขอให้

พินาคม

๔๘

คอนสตันตินุส เราเองจะไม่มี ความกลัวหรือเกรงกลัว ธรรมดาซาม เราจะยอมพิจารณาว่า จะสมควรยอมทางคำขอร้องของภรรยาหรือไม่ ถ้ายังมีคอนสตันตินุสก็จะยังดี เพราะเรารู้สึกอยู่แล้วเหมือนกัน ว่าการที่มอบการปกครองไว้เหนือเจ้าแผ่นดินคนเกี่ยวผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดนั้น คือเป็นการเสี่ยงบุญเสี่ยงกรรมอยู่ ถ้าเจ้าแผ่นดินเป็นผู้ที่มีสติปัญญาสามารถ และมีความตั้งใจมั่นอยู่ว่า จะทำการให้บังเกิดผลอันดีที่สุดแก่ชาติบ้านเมืองนั้นแล้ว ก็จะเป็นการที่ดีที่สุด จะหาลักษณะปกครองอย่างใดมาเปรียบปานได้ โดยยาก แต่ถ้าแม่เจ้าแผ่นดินเป็นผู้ที่โงกเขลาเบาปัญญา ขาดความสามารถ ขาดความพยายาม เพลิดเพลินไปแต่ในความสุขส่วนตัว ไม่เอาใจใส่ในหน้าที่ของตน ฉะนั้นก็ ฤๅเบนผู้ที่มีน้ำใจพาลสันดานหยาบ กุร้ายและไม่ตั้งอยู่ในราชธรรม เห็นแก่พวกพ้องและบริวารอันสอพลอ และประจบ ฉะนั้นก็ ประชาชนก็อาจจะได้รับความเดือดร้อน ปราศจากความสุข ไม่มีโอกาสที่จะเจริญได้ ทั้งนี้จึงเห็นได้ว่าเป็นการเสี่ยงบุญเสี่ยงกรรมอยู่

แสดงคุณแห่งลักษณะปกครอง โดยมี “คอนสตันตินุส” ส่วนการมีคอนสตันตินุสนั้น เป็นอันดีที่ความไม่แน่นอนไปได้มาก เพราะอำนาจมีไต่อยู่ในมือคน ๆ เดียว ซึ่งถึงแม้ว่าจะดีชั่วปานใดก็เปลี่ยนไม่ได้ ประชาชนก็มีเสี่ยงในการปกครองชาติบ้านเมืองของตนเอง เสนาบดีผู้รับตำแหน่งหน้าที่ปกครองก็รับผิดชอบต่อประชาชน จำเป็นต้องทำการให้เป็นไปอย่างดีที่สุดที่จะเป็นไปได้ เพราะถ้าแม้ว่าทำการในหน้าที่บกพร่อง ประชาชนไม่เป็นที่ไว้วางใจคือไป ก็อาจจะร้องขึ้นด้วยกัน

หากท่านเสนาบดีต้องลาออกจากตำแหน่ง คนที่ประชาชนเลือกก็จะ
 ได้รับความเคารพตำแหน่งหน้าที่ ทำการงานให้ท่านเห็น โดยทางอัน
 สมควรและถูกต้องตามประสงค์แห่งประชาชน เช่นนี้เป็นการสมควร
 อย่างยิ่ง และถ้าแม่เจ้าจะกล่าวไปแต่โดยทางว่าเป็นระบบแห่งกฎไม่คงไม่มี
 ใครเลี้ยงเลย คงต้องยอมรับว่าที่ทั้งนั้น แท้ไปอย่างใด ๆ ถึงแม้ว่าจะดี
 ที่สุดเมื่อเขียนอยู่ในกระดาษ เมื่อใช้จริงเข้าแล้วบางทีก็ผิดที่เสียหาย
 ปรากฏขึ้น คงปรากฏอยู่กับผู้ที่ศึกษาและรู้เหตุการณ์ที่เป็นไปในนานา
 ประเทศ เพราะเหตุหลายประการ จะยกมาว่าแก้พอเป็นสังเขปก็มีอยู่คือ
แสดงโทษอันอาจจะมีมาได้ แม้เมื่อใช้ลักษณะปกครองมี
 “คอแอสติดูชั่น” ๑. ประชาชนยังไม่มีความรู้พอที่จะทำการปกครอง
 ตนเองได้ เพราะฉะนั้นอาจต้องใช้อำนาจอันอยู่ในมือคนในหนทางที่ผิด
 วิปลาส บางทีสิ่งซึ่งต้องการให้มีขึ้นถูกให้เป็นไป จะไม่เป็นสิ่งซึ่งนำ
 ประโยชน์มาสู่ชาติ ถูกกลับจะให้โทษ แต่ประชาชนมีความเห็นพร้อม
 กันมาก ก็ต้องเป็นไปตามความเห็นของพวกเขา ต่อเมื่อกระทำไปแล้ว
 จึงแลเห็นว่าให้ผลร้ายเพียงใด จะยกอุทาหรณ์ได้ อย่าง ๑ คืออ้างว่ามี
 สาเหตุเกิดวิวาทบาดหมางกันกับชาติอื่นชาติ ๑ ซึ่งถ้าแม่เจ้าทำความเข้าใจ
 กันเสียแล้วก็อาจจะเป็นที่เรียบร้อยไปก็ได้ แต่ประชาชนพากันเห็นไปว่า
 ถ้าแม่เจ้ายอมผ่อนผันให้จะเป็นการเสียเกียรติยศเสียศักดิ์ของชาติ ก็อาจจะ
 พากันร้องแข็งขันให้ทำสงครามได้ การทำสงครามนั้นในขณะที่กำลังรบ
 พุ่งกันอยู่ไม่สู้จะระระรื่นนัก เพราะใจประชาชนกำลังซึกเหิม คิดแต่ถึง
 ส่วนการต่อสู้และหวังเอาชัยชนะแก่ศัตรูเท่านั้น ต่อเมื่อสงบศึกแล้ว จึงจะ

มกราคม

๕๖

รู้สึกท้อแท้แห่งการสงคราม คือการที่ทหารเล็งชีวิตรอดชีวิตจะคิดเรื่อง การค้าขาย ซึ่งต้องงกไว้ในระหว่างสงครามนั้น ยากบลงมือทำขึ้นอีกก็ย่อมจะไม่ ลุล่วงเหมือนแต่ก่อน เปรียบเหมือนเครื่องกลไกอันจักรและโยเคลื่อนที่ เสียหมดแล้ว กว่าที่จะแก้ไขให้คืนดีและเรียบร้อยอย่างเดิมก็เป็นการยาก นึก ทั้งการปกครองท้องถิ่นที่ท้องจัดการเอาลงระเบียบอีก เมื่อแลเห็น ผลแห่งการสงครามฉนั้นแล้ว ประชาชนจึงรู้สึกตัว ถ้ายิ่งในกาลสงคราม นั้นให้พ่ายแพ้แก่ศัตรูภายนอกด้วย ความลำบากยากเข็ญต่าง ๆ อันจะมี มาเป็นเครื่องตามหลังก็จะยิ่งมากขึ้น และเป็นทวีคูณเป็นแน่แท้ ที่กล่าวมา ฉะนั้นเป็นโทษแห่งการที่ประชาชนอันไม่รู้จักใช้อำนาจจะใช้เองในกรณีนี้ เกยยังมีอยู่อีกประการ ๑ ซึ่งควรคำนึงและพิจารณาดูเหมือนกันคือ

๒. ประชาชนรู้สึกตนว่าไม่มีความสามารถพอที่จะถืออำนาจและ ใช้อำนาจทุก ๆ คน จึงไว้ใจมอบอำนาจให้บุคคลบางคนหรือ ำนาจและ ใช้อำนาจนั้นแทน บุคคลเหล่านี้คือที่เลือกสรรให้เข้าเป็นหนึ่ง ในรัฐสภา (ปาร์ลีย์เมนต์) เป็นผู้แทนประชาชน ผู้แทนเช่นนั้น ถ้าแม้ว่าประ- ชาชนรู้จักจริง รู้แน่นอนว่าเป็นคนดีจริงแล้ว จึงเลือก ก็ไปเป็น ผู้แทนแทน ดังนั้นก็ไม่มีที่เสียหายจะบังเกิดขึ้นได้เลย แต่ตามความจริง หาเป็นเช่นนั้นไม่ ตามความจริงนั้น ประชาชนโดยมากก็มีกิจธุระทำ มาหาเลี้ยงชีพอยู่ด้วยกันทุกคน จะมีเวลาพอเพื่อกระทำคามวิเสสาสะ ภัยผู้ที่จะเป็นผู้แทนตนในรัฐสภาก็ไม่ได้ด้วยเอง เพราะฉนั้น แบบธรรม- เวียงจึงมีอยู่ว่า เมื่อถึงเวลาจะต้องเลือกผู้แทนเข้าหนึ่งในรัฐสภา ก็มีคณ

๕๒

มินาคม

๒ คน ๓ คน มาขึ้นชื่อให้เลือกว่าจะขอคนไหนใน ๒ คน ๓ คน
 นั้น เมื่อขอคนไหนก็เลือกคนนั้นเรียกต่างคนต่างให้คะแนนของตน
 ใครได้คะแนนมากที่สุดเข้าเป็นหนึ่งในรัฐสภาทั้งนี้ แกล้มมีผู้มารับเลือก
 แต่คนเดียว ก็นับว่าไม่เป็นปัญหา ประชาชนไม่ต้องลงคะแนน คน ๆ
 นั้นเป็นอันได้เข้านั่งในรัฐสภาทีเดียว ส่วนการที่จะจัดให้มีคนมารับ
 เลือกนั้น ตามคอนสติทิวชันว่า ให้มีผู้ได้ผู้ ๑ ในเซกตรอน ๆ เป็นผู้นำขึ้น
 ว่าผู้ใดควรได้รับเลือก ถ้าไม่มีผู้อื่นนำเสนอนามใครขึ้นอีกคน ๑ แล้ว
 คนที่ ๑ ก็เป็นอันได้เข้ารัฐสภาอยู่เอง แต่ถ้ามีผู้เสนอนามบุคคลใดขึ้น
 อีกคน ๑ จึงต้องนัดวันให้ประชาชนในเซกตรอนนั้นลงคะแนนในระหว่าง
 งาน ๒ คน ที่ได้มีผู้เสนอนามขึ้น ภูเขิน ๆ เพียงนี้ก็ยังคงอยู่ แต่ตาม
 ความจริงนั้น ไม่ใช่ใคร ๆ สักแต่เป็นคณะแล้วก็จะมีโอกาสได้รับ
 เลือกได้ ผู้ที่หยาบยกตัวบุคคลมาให้ราษฎรเลือกนั้น คือคณะสภาปาร์ตี้
 ซึ่งมีแบ่งกันอยู่ตั้งแต่ ๒ ขึ้นไป การที่ต้องมีปาร์ตี้นั้น เพราะว่าแม้ผู้ที่
 เข้าไปนั่งประชุมในรัฐสภา ต่างคนต่างพูดไป แลลงความเห็นไปตาม
 อคติในงักของตน ๆ ทุกคน ก็คงจะไม่มีใครตกลงกันได้ในเรื่องใดเลย
 สักเรื่องเดียว จึงต้องเกิดใช้วิธีจัดรวมเป็นคณะ คือผู้ที่สมควร เห็นพ้อง
 กันในปัญหาสำคัญ ๆ รวมกันเข้าเป็นคณะสภาปาร์ตี้ เพื่อจะได้ช่วยกันลง
 ความเห็นเหมือน ๆ กันมาก ๆ ในเมื่อเข้าที่ประชุมรัฐสภา ทั้งนี้เป็น
 หกทั้ง ครั้นเมื่อเวลาจะมีการเลือกสมาชิกเข้ามาใหม่ ทางคณะก็ย่อมจะ
 ต้องมีความประสงค์ที่จะให้ผู้มีความเห็นพ้องกับคณะตนนี้ ก็ไปเลือก ทาง
 คณะจึงต่างจัดหาบุคคลอันพึงประสงค์ไปให้รับเลือก และทางคณะจึง

มีนาคม

๕๓

การถือการเป็นถาวรแก่คนของตน ครั้นเลือก วิธีการที่นอกเหนือจาก
 กฎหมายนั้น คือแห่งสมาชิกแห่งคณะไปเที่ยวพุกจาเกลี้ยกล่อมราษฎร
 ให้เห็นผลอันดีที่จะพึงมีมา โดยทางที่ให้คณะได้มีโอกาสทำการโดย
 สลวก เมื่อกล่าวมาถึงแค่นี้แล้ว ก็ยังมีสิ่งหนึ่งที่นับว่าเสียหายอันจะ
 บังเกิดมีมาได้จากการใช้วิธีเช่นนี้ และถ้าความจริงเป็นไปแต่เพียงเท่านี้
 ก็เป็นอันไม่มีที่ติ แต่ความจริงมิได้หมกอยู่เพียงแค่นี้ คือการเกลี้ย
 กล่อมมิได้ใช้แต่เฉพาะทางเที่ยวพุกจา มิได้ใช้ห่อใจราษฎรแต่ด้วย
 ถ้อยคำเท่านั้น ยังมีห่อใจโดยทางอื่น ๆ อีก ทั้งแต่ทางเลี้ยงดู จัดยาน
 พาหนะให้ไปมาโดยสลวกและไม่ต้องเสียทุนทรัพย์ จนถึงตักสินบน
 ครอบ ๆ เป็นที่สุด คณะก็มีทุนมากจึงได้เปรียบมากอยู่ ก็ตกลงรวบรวม
 ใจความว่า ราษฎรไม่รักเลือกผู้แทนของตน เพราะรู้แน่ว่าเป็นคนดี
 สมควรจะเป็นผู้แทนตนด้วยประการทั้งปวงฉะนี้เลย ความจริงเลือก
 บุคคลผู้หนึ่งผู้หนึ่งเพราะ ผู้บอกให้เลือกตักสินบนให้เลือกเท่านั้น เมื่อ
 เป็นเช่นนั้นแล้ว ก็เห็นว่ามีความมุ่งหมายเกินของคอนสทิทิวชันแล้ว คือ
 ว่าเขาไม่ได้อยู่ในมือประชาชนจริง ๆ แต่ไปอยู่ในมือแห่งคนส่วน ๑ ซึ่ง
 เป็นส่วนน้อยแห่งชาติเท่านั้น แต่ถ้านั่นมีความตั้งใจที่อยู่ และ
 เป็นผู้ที่มีความรักชาติบ้านเมืองของตน ก็คงจะอุสาหพยายามกระทำการ
 งานไปตามหน้าที่อันได้รับมอบไว้โดยสุจริต แต่ผู้ที่มีความคิดซื่อตรง
 ถ้อยคำฝ่ายเดียว ไม่คิดถึงตนเองถนัดประโยชน์ของตนเองมีอยู่บ้างฤ
 เข้าใจว่าถึงจะมีก็ ไม่มากปานใด คนโดยมากถึงว่าจะรักชาติบ้านเมือง
 ก็มักจะมีอารมณ์รักประโยชน์ส่วนตัวเจือปนอยู่เป็นอันมาก คงยังมี

ความข้องการอ่านและกองการมลอจะทั้งมีมาการเป็นผู้อ่านเวลา
ต้องการโอกาสที่จะไก่อ้นุเคราะห์แกญาติพี่น้องลูกนชอบพอกันบ้างเป็น
ธรรมภายอยู่ ความประสงค์อันนี้ทำให้เกิดมีผลอัน ๑ ซึ่งเชื่อว่าผู้ท
ริเริ่มก็ควรรูปครองท้าย “คอนสทิทูน” มิได้ตั้งใจไว้ว่าจะให้สี่ คือ

๓. เกิดมีคนขึ้นจำพวก ๑ ซึ่งเอาการบ้านเมือง (ปอลิติก)
เป็นทางหาชื่อเสียง เอาเป็นงานประจำสำหรับทำ เอาเป็นทางเลี้ยงชีพ
ที่เดียว ที่มีบุคคลทำเช่นนี้เกิดขึ้นก็เพราะเหตุผลอันที่กล่าวมาแล้วใน
ข้อ ๒ คือโดยเหตุที่ประชาชนโดยมากมีฐานะและกิจการประจำก้อง
การทำอยู่ ไม่มีเวลาพอที่จะดูแลดำริห์ในทาง “ปอลิติก” จึงยอม
ให้ผู้ที่เขามีเวลาจะดำริห์ทาง “ปอลิติก” นั้น นี้ก็แทนทุกแห่งไป
การที่มีบุคคลจำพวก ๑ ซึ่งทำการคิดการทาง “ปอลิติก” ขึ้นนี้ ถ้าจะ
ว่าไปก็ว่าทำราคาก็ยังไม่สมควร เพราะทำราคาการบ้านเมืองให้ไปไป
ตามแต่ประชาชนจะเห็นชอบพร้อมกันทางหาก การที่มีบุคคลจำพวก ๑
ซึ่งหาชื่อหา “ปอลิติก” มาเป็นผู้คิดแทนทั้งนี้ ก็กลายเป็นอำนาจ
อยู่ในมือเขา ถ้าพวกนี้โดยเฉาะ จำพวกอื่นถึงจะต้องการอะไร ๆ ก็โย
ได้ล้มประสงค์ นอกจากที่ความปรารถนาจะไปตรงเข้ากับพวกนักเลง
ปอลิติก ถ้าจะเถียงว่า การที่เป็นเช่นนี้มีทางแก้ได้ง่าย ๆ คือจัดหากน
ที่มิใช่พวก “ปอลิติเชียน” เข้าไปรับเลือกเสียงบ้างก็แล้วกันฉะ
นักรู้ ก็คงตอบว่า ขอให้ความจริงว่าเป็นไปก็ถูกไม่ บุคคลที่เรียก
กันว่า “อิสระ” (อินดิเพนเดนท์) คือไม่ได้อยู่ในเปาร์ทีโตปาร์ที ๑
นั้น ๆ จะหลอเข้าไปหนึ่งเป็นสมาชิกแห่งรัฐสภาได้สักคน ๑ ๆ ๒

อันเป็นสิ่งจำเป็นที่คนฉลาดมีหน้าที่ปฏิบัติประโยชน์ต่อผู้อื่น เพราะการงาน
ใด ๆ ก็จะมีบรรลุถึงซึ่งความสำเร็จได้ก็โดยปราศจากคนอื่นโดยมากเห็นชอบ
พร้อมกัน คือเมื่อตั้งเป็นปัญหาขึ้นในที่ประชุมปาร์ลีย์เมนต์แล้ว เมื่อ
ถึงเวลาลงคะแนนกัน ก็ค่อยเป็นไปตามความเห็น ของคะแนนข้างมาก
เสมอ ก็ผู้ที่ลงคะแนนนั้น โดยมากก็มักจะลงคะแนนตาม ๆ กัน สุก
แต่หัวหน้าแห่งคณะของตนจะบอกให้ลงทางไหน ผู้ที่เรียกกันว่า “อิสระ”
นั้น ไม่มีพวกมีพ้องที่จะนัดจะแนะกัน เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าจะมีความคิด
ความเห็นที่ปานใตก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถจะบังคับกาลให้การเป็นไป
ตามความคิดความเห็นของตนได้ เมื่อการเป็นอยู่เช่นนี้แล้ว จะหาผู้ที่
สมัครเข้าไปเป็นสมาชิกอิสระเช่นนั้นก็ยาก ผู้ที่ประสงค์เข้าปาร์ลีย์เมนต์
โดยมากจึงมักแสดงตนว่าเป็นผู้เห็นพ้องด้วยปาร์ตี้ไคปาร์ตี้ ๑ แล้วแต่
จะเป็นการสวาทและทรงความเห็นของตนในขณะนั้น ลักษณะปกครอง
เช่นนี้จึงมีนามปรากฏว่า “ปาร์ตี้ สิสเต็ม” (ลักษณะปกครองด้วย
คณะ) คณะผลัดเปลี่ยนกันเข้ารับหน้าที่ปกครอง ถ้าเรียกตามภาษาของ
เขาว่าเป็น “รัฐบาล” (เคาเวอร์นเมนท์) อีกคณะ ๑ เรียกว่าเป็น “ผู้
คัดค้าน” (ออปโปสิชัน) คณะที่เป็นรัฐบาลนั้นคือคณะที่มีพวกมาก
ในที่ประชุมปาร์ลีย์เมนต์ สามารถที่จะเชื่อใจได้เกี่ยวกับการใด ๆ ที่จะคิด
จัดขึ้น แม้ว่าจะเกิดเป็นปัญหาขึ้นในที่ประชุมบ้าง ก็สามารถที่จะทำให้
ลงคะแนนกันได้ โดยไม่ต้องวิตกว่าจะกองแย้งกันในทางจำนวนคะแนน
พอเมื่อใดไม่มีความเชื่อใจกันแล้วนั้นแล้ว ถ้าเมื่อทำลงคะแนน
กันแล้วแพ้ข้างฝ่ายผู้คัดค้าน ฝ่ายรัฐบาลก็ลาออกจากตำแหน่ง ผู้คัดค้าน

๕๖

มกราคม

เข้ารับตำแหน่งแทนทอเป่ ลัลบั๊ก เปมาอยู่เช่นนี้ อีกประการ ๑
 ขณะเมื่อปาร์ตีได้บริหารที่ปกครอง ญาคูกตามศัพท์อังกฤษว่า “คือ
 อำนาจ” (“อินเปาเวอร”) ปาร์ตีนั้นก็เลือกเอาคนที่มีความเห็น
 พ้องกับตนไป ตั้งแก๊งไว้ในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ในรัฐบาล เป็นทาง
 รางวัลผู้ที่เป่าพวกพ้องและที่ให้ความช่วยเหลือปาร์ตีในเมื่อกำลังพยายามหา
 อำนาจอยู่นั้น พอเปลี่ยนปาร์ตีใหม่ได้เข้าถืออำนาจ เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ก็
 เปลี่ยนไปกัวยั้งซุก ทั้งแต่กัวเสนาบก็ลงไป การเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ทำ
 การงานของรัฐบาลทั้งซุกเช่นนี้ ถ้ายิ่งเปลี่ยนบ่อยเท่าใ้ก็ยิ่งซอกซำมาก
 เท่านั้น การงานก็อาจที่จะเสียหายไปไ้มาก ๆ เพราะบางทีคนพวก ๑
 ก็เริ่มคิดไว้แล้ว แต่ยังมีทันจะไ้กระทำไปให้สำเร็จก็มีคนอื่นเข้ามา
 รับหน้าที่เสียแล้ว งานการก็เท่ากับต้องเริ่มไปใหม่ เขาแลเห็นกันน้อย
 เช่นนี้ทอเก็น จึงต้องจัดให้มีคนจำพวก ๑ ซึ่งเรียกว่า “ข้าราชการ
 ประจำ” (“เปอรมะเนนท์ ออฟฟิเชียล”) ไว้ในกระทรวงและกรม
 ต่าง ๆ ทุกแห่ง เพื่อเป็นผู้ดำเนินการงานของรัฐบาลไปตามระเบียบ
 เรียบร้อย ซึ่งไม่ผิดอะไรกับกับวิธีจัดระเบียบราชการในรัฐบาลแห่ง
 เมืองอันพระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจเต็มเป็นผู้ปกครองนั่นเอง เสนาบที่ญ
 พวกหัวหน้ากรมกระทรวงที่ผลัดกันเข้าออกอยู่นั้น เป็นแต่ผู้คิดทางการ
 ที่จะดำเนินการต่อไปอย่างไร เมื่อคิดแล้วก็ต้องมอบให้พวกข้าราชการ
 ประจำเป็นผู้ทำต่อไป จะทำได้แค่ไหนก็แค่นั้น พวกข้าราชการประจำ
 เหล่านี้คือผู้ที่ต้องเสียใจเห็น้อยจริง ๆ ราวกร่ำรำลึกจริง นั้งออฟฟิซ
 จริง ๆ ทำการงานของรัฐบาลจริง แต่พวกเหล่านี้ญได้รับบำเหน็จรางวัล

มินาคบ

๕๗

ภายสภานานครศักดิ์ เหนือโลกเลย ผู้ที่เก็บบำเหน็จรางวัลคือผู้ที่มาซื้อ
 เบลิง คือผู้ที่เข้ามาครอบ คือผู้ที่ไปพวกพ้องของพรรคปาร์ตี้คือ
 อานาจ ถ้าแม้ว่าใคร ๆ ที่มีความรู้พอและพยายามพอที่จะอ่านหนังสือ
 พิมพ์ต่างประเทศอยู่เรื่อง ๆ และหมั่นทวนดูอยู่ว่าผู้ที่เก็บบำเหน็จ
 มีเลือนยศ รัชชกใหม่ รัชชรา เป็นต้นเหล่านี้ คือใครบ้าง แล้วและ
 สืบสาวกว่าบุคคลนั้น ๆ ใดกระทำความชอบแก่ชาติบ้านเมืองอย่างไร
 คงจะไล่ไล่เห็นว่า ในจำพวกที่รับบำเหน็จนั้น มีผู้ที่ปรากฏว่าได้ทำ
 ประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองจริง ๆ เป็นส่วนน้อย (และทหารบกทหาร
 เรือรบ ฯลฯ จะมีนามอยู่ในหมู่ผู้รับบำเหน็จสูง ๆ สักคราว ๑) โดยมาก
 เป็นผู้สืบทอดเท่านั้น ซึ่งเห็นว่าการมีทรัพย์สินเงินเป็นเครื่องที่จะ
 บันดาลให้คนได้รับบำเหน็จ ทุ ๆ ไปก็คล้าย ๆ ซ้อบำเหน็จกันไว้ วิธี
 ซ้อนั้น ไม่ใช่ซ้อกันครั้ง ๆ มักเป็นไปทางอ้อม คือทางส่งเงินไปเข้า
 เรื่อยรายในเงินกองกลางของปาร์ตี้ ปาร์ตี้ใช้เงินกองกลางนี้สำหรับใช้จ่าย
 ในเมื่อจัดให้คนพวกของกันไปรับเลือกเป็นเมมเบอร์ปาร์ตี้เมมเบอร์
 ว่าเป็นอันได้ช่วยโดยทางอ้อมเพื่อให้ปาร์ตี้ได้ถืออำนาจ ยกเอาว่าเป็น
 ความชอบแก่รัฐบาล จึงให้บำเหน็จเพื่อแสดงความพอใจของปาร์ตี้ เมื่อ
 เป็นเช่นนั้นแล้ว ก็ไม่ผิดอะไรกันกับเจ้าแผ่นดินที่รับบำเหน็จรางวัลแก่พวก
 พ้องของตนที่ประจบประแจง บำเหน็จรางวัลก็คงเป็นอันไปได้แก่คน
 หัวประจบอีก ไม่ใช่ได้แก่ผู้ที่ทำกรงานจริง ๆ คราวนี้ก็จะต้องแก้ช่นว่า
 ถึงแม้ว่าจะเป็นที่ไปใช้ประโยชน์ก็ตาม แต่ถ้าเมื่อโลก ภาวขึ้นว่าควรซึ่ง
 เป็นรัฐบาลมีความล้ำเอียงๆประพฤติกี่ไม่เป็นยุติธรรม ราษฎรก็อาจจะ

๕๔

มีนาคม

ร้องขึ้นได้ และอาจก็จะร้องให้คณะนั้นออกจากหน้ารัฐสภาเสียได้ เพราะฉะนั้น คณะที่เป็นรัฐบาลจำจะต้องระวังอยู่ ข้อนี้จริงและถูกต้องทุกประการตามคำเรา แต่ตามความจริงนั้นเป็นอย่างใด? ประชาชนจะร้องทักท้วงขึ้นได้ก็โดยอาสาใครยกแ่งผู้แทนซึ่งได้เลือกให้เข้าไปเป็นสมาชิกแห่งรัฐสภาอยู่แล้ว ก็ในที่ประชุมปาร์ลีย์เมนต์นั้น แล้วแต่คะแนนมากและน้อยมิใช่ฤฯ พวกรัฐบาลเขามีอยู่มาก ถึงใคร ๆ จะร้องจะว่าเขาอย่างไร ๆ เมื่อทำลงคะแนนกันเข้าเมื่อใดก็ต้องแพ้เขาเมื่อวันอีกประการ ๑ การให้บำเหน็จรางวัลผู้ที่ให้เงิน “ลงขัน” กองกลางของปาร์ตี้ นั้น มิใช่ว่าจะกระทำอยู่แต่เฉพาะปาร์ตี้เดียว ย่อมจะกระทำอยู่ด้วยกันทุกปาร์ตี้ เพราะฉะนั้นปาร์ตี้ใดจะร้องก็เกี่ยวอีกปาร์ตี้ ๑ ก็ไม่มีใครฉันทักเป็นเรื่อง “ไก่เห็นตีนงู งูเห็นนมไก่” อยู่ฉนั้น จึงเป็นการยากที่จะแก้ไขให้หายไปได้ ข้อที่แสดงมาแล้วนี้ ก็นับว่าร้ายอยู่แล้ว แต่ก็ยังมีข้อไปอีกข้อ ๑ คือ

๔. คณะฤฯปาร์ตี้ทั้ง ๒ ฝ่ายต่างตกลงกันเสียว่าจะผลัดเปลี่ยนกันเข้าเป็นรัฐบาล ผลัดเปลี่ยนกันนี้มีโอกาสให้อุทฺถุหนุนพวกพ้องของตนเมื่อได้ตกลงกันเช่นนั้นแล้วเมื่อใด ก็แปลว่าถึงที่สุดแห่งความเลวทราม เพราะเป็นอันหมดทางที่จะแก้ไขได้ ในระหว่างที่ปาร์ตี้ “ก” เป็นรัฐบาล ก็อุทฺถุหนุนพวกพ้องของตนเสียเต็มที ฝ่ายปาร์ตี้ “ข” ก็ไม่คัดค้านจริงจังอันใด จะคัดค้านบ้างก็แต่พอเป็นกิริยา เพราะนี่ก็อยู่ที่ไม่ช้าก็จะถึงคราวฝ่ายคนใดเข้าไบนั่งกันบ้าง ความเสียหายอันนี้มีอยู่แก่ปาร์ลีย์เมนต์แทบทุกเมือง แม้แต่ที่เมืองอังกฤษซึ่งนิยมกันว่าเป็น

มินากุม

๕๕

ประเทศซึ่งมีปาร์ลีย์เมนต์อันดีเลิศ ก็ยังมีคนองุ่นกลายเองร้องทูลชื่อว่า
เรื่อง “ชายบ้าเหวี่ยง” นั้น ถึงแม้ใคร ๆ จะร้องขึ้นในปาร์ลีย์เมนต์ก็
ไม่เป็นผลอันใด เพราะทั้งคณะลิเบอรัลและคอนเซอร์เวทิฟพากันคัด
รอนปัญหาเสีย มิได้ทันต้องถึงไต่ปฤชษากันฤลงคะแนนกันเลย ฝ่าย
พระเจ้าแผ่นดินนั้น ถึงแม้ว่าจะทรงทราบเรื่องนี้ ก็ไม่มีอำนาจจะทรง
แก้ไขอย่างใดได้ การที่จะประทานบำเหน็จรางวัลแก่ผู้ใด ก็ต้องเป็น
ไปตามความแนะนำของเสนาบดีเป็นพื้น จะมีที่เลือกประทานเองได้
บ้างก็แก่พวกข้าราชการในราชสำนักเท่านั้น ก็เมื่อในประเทศอังกฤษ
เป็นเช่นนี้ไปแล้ว ในประเทศอื่นจะเป็นอย่างไร

การมีปาร์ลีย์เมนต์ ฤาเปเรียบลิตไม่ตัดการฉ้อโกงฤการ
ไม่สม่ำเสมอให้หมดได้ แต่ว่า—ข้อความที่ไต่กล่าวมาแล้วนี้ ก็เป็น
แก้หัวข้อบางข้อ ซึ่งตามความเห็นของเราเห็นว่าเป็นสำคัญ และโทษ
ทั้งปวงที่ได้แสดงมาแล้วนั้น อาจจะมีได้ไม่เฉพาะแก่ที่ในประเทศซึ่งใช้
ลักษณะปกครองเป็น “ลิมิเทดมอนาร์คี” ถึงในประเทศที่ใช้ลักษ
ณะปกครองเป็น “ริบบลิก” ก็มีได้เหมือนกัน การมีปาร์ลีย์เมนต์ก็ ฤ
ถึงแม้ว่าจะเปลี่ยนลักษณะปกครองเป็นริบบลิกไปที่เกี่ยวก็ ไม้ตัดการ
ฉ้อโกงฤการไม่สม่ำเสมอให้หมดไปได้เลย ถ้าผู้ถืออำนาจยังมีทางที่
เลือกให้บำเหน็จรางวัลแก่ใคร ๆ ได้ตามใจอยู่ทราบใด คนสอดผลแล
หัวประจบก็คงยังต้องมีอยู่ทราบนั้น จะมีก็กันก็แก่ชื่อที่เรียกผู้ถืออำนาจ
เท่านั้น แต่ว่า—มันก็มีชื่อที่ควรคำนึงต่อไปอยู่บ้าง และถึงแม้ว่าจะเป็น
ชื่อที่ไม่พึงใจก็จำจะต้องมองดูตรง ๆ คือ

“เสียดิษฐานคือเสียดิษขอมเหตดา” ความนิยมของคนโดยมาก ในสมัยที่หัวขี้มีอยู่ว่า การที่มอบอำนาจไว้ในมือบุคคลอื่นเสีย ให้เป็นผู้จัดการปกครองชาติบ้านเมืองคนเดียวนั้น ต้องมีคนก็ กิจจริง เก่งจริง สามารถจริง จึงจะควรไว้ใจให้เป็นผู้ครอบครองได้ โดยไม่ต้องเกรงว่าบุคคลผู้นั้นจะใช้อำนาจในทีฝักและไม่เป็นประโยชน์ความสุขแห่งประชาชน แก่การที่จะหากินเช่นนี้ก็มีใช่ง่าย และถ้าพระเจ้าแผ่นดินไม่เป็นผู้ที่เหมาะสมแก่น้ำที่แล้ว จะเปลี่ยนตัวก็ยาก นอกจากที่เจ้าแผ่นดินนั้นเองจะมีความรู้ดีกว่าตนไม่มีความสามารถพอที่จะทำน้ำที่ไว้ และมีความรักชาติพอ มีใจเด็กเดียวพอที่จะสละอำนาจ สละลายศและราชสวรรยจึงหลีกไปเสีย เพื่อให้ผู้ที่ประชาชนนิยมมากกว่าได้มีโอกาสทำการเพื่อบังเกิดผลอันใหญ่ยิ่งขึ้นแก่ชาติบ้านเมือง แก่เจ้าแผ่นดินก็จะรู้สึกตัวว่าตัวไม่สามารถนั้นก็หายาก และถึงแม้ว่าจะมีบ้าง ก็ที่จะออกจากน้ำที่ก็ไม่ใช่ว่าจะทำไปก็โดยง่าย อาจจะมีเครื่องขัดขวางอยู่หลายประการ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว มหาชนจึงได้พากันค้นหาทางแก้ไขความมีน้ำเน่าอนแห่งลักษณะปกครองโดยที่เจ้าแผ่นดินถืออำนาจสิทธิ์ขาดนั้น โดยวิธีไถวรี ๑ บางเมืองก็แก้ไขทางมี “คอนสทิทิวชัน” ขึ้น และตั้งอำนาจเจ้าแผ่นดินเสียทั้งหมด คงเหลือให้ไว้แก่อำนาจที่จะห้ามกฎหมาย (“วีโตะ”) บางครั้งบางคราว ก็มีการทำสงครามและเลิกสงคราม แต่ถึงแม้อำนาจทั้ง ๓ นั้น ก็ไม่ได้ใช้แก้ไขโดยลำพัง คงต้องใช้ด้วยความเมตตาของคณะเสนาบดีโดยมาก แต่ถึงแม้ตั้งอำนาจเจ้าแผ่นดินลงไปปานนั้นแล้ว บางชาติก็เห็นไม่พอ จึงเลยเปลี่ยนเป็นระบอบลัทธิอื่นอีกชั้น ๑

มีนาคม

๖๑

จึงเห็นได้ว่า ความนิยมของมหาชนเวลานี้เดินไปทางประชาธิปไตย คือทางให้อำนาจอยู่ในมือของประชาชนเอง กิจการที่จะมีเสียงถาม มีส่วนในการปกครองชาติบ้านเมืองของตนเอง ให้มากที่สุดที่จะเป็นไปได้ และเมื่อความเห็นของคนมาก ๆ ตรงกันเข้าแล้ว ก็ยากที่จะหักทวน ฤกษ์ก็ค้านไว้ได้ คงจะต้องเป็นไปตามความเห็นอันนั้นคราว ๑ จะพิกัดกันก็แก่เวลาจะช้าฤกษ์เร็วเท่านั้น นักปราชญ์โรมันจึงได้แสดงเป็นภาษิตไว้ว่า “Vox populi vox dei” แปลว่า “เสียงประชาคือเสียงเทวดา” ขยายความว่าเทวดาเป็นผู้ที่นิยมกันว่ามีความสามารถจะบันดาลให้สิ่งทั้งปวงเป็นไปตามปรารถนาทุกประการ อันประชาชนซึ่งมีความประสงค์ตรงกันอยู่แล้วโดยมาก และได้แสดงความประสงค์อันนั้นให้ปรากฏชัดแล้ว ก็ไม่มีผู้ใครจะสามารถหักทวนได้ จึงนับว่ามีอำนาจเปรียบกับยเทวดาจน เมื่อปรากฏอยู่เช่นนั้นแล้ว ก็ไม่มีข้อควรสงสัยเลยเถิด เมืองไทยเรานี้คงจะต้องเป็นไปอย่างประเทศอื่น ๆ ได้เป็นมาแล้ว คงจะต้องมี “คอนสทิทิวชัน” อัน ๑ เป็นแน่แท้ ถึงแม้การมี “คอนสทิทิวชัน” จะมีโทษเช่นที่กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่ลักษณะปกครองโดยชอบอำนาจไว้ในมือพระเจ้าแผ่นดินผู้เดียวก็มีโทษอยู่เหมือนกัน (ซึ่งในเวลาบัดนี้มีผู้ไม่เห็นและรู้สึกลอยหลายคน!) จึงตกอยู่ในปัญหาว่าจะเลือกเอาอย่างไร และคำตอบปัญหาอันนี้ ก็มีอยู่ว่าแล้วแต่ประชาชนจะเห็นชอบและประสงค์หัวกันเลิก ส่วนตัวเราเองนั้นย่อมรู้สึกลอย ว่า การเป็นเจ้าแผ่นดินมีความลำบากปานใด คับใจเพียงใจ ที่บังคับอุปสรรคทำการ ปล่อยให้สัมฤทธิ์กำลังและความสามารถก็โดย

๖๒

มกราคม

หัวใจที่เปี่ยมพลังผลักดันจิตวิญญาณแก่ชาลบ้านเมืองของเราเท่านั้น การโลก ๆ
 ที่เราจะทำไปให้บรรลุถึงซึ่งความสำเร็จได้ ก็ด้วยอาศัย ความพร้อมใจ
 แห่งข้าราชการอันเป็นผู้รับหน้าที่ทำกรงงานของรัฐบาล ถึงแม้เสนาบดี
 ลงไปจนถึงผู้มีตำแหน่งนำที่น้อย ๆ อาศัยความไวใจแห่งท่านเหล่านี้
 อันมีอยู่ในตัวเรา ไวใจว่ามีความมุ่งดีและมีความสามารถพอที่จะเป็น
 หัวหน้าเป็นนายเหนือเขาทั้งหลายได้ ถ้าเมื่อใดความไวใจอันนี้เสื่อมถอย
 ลงไป ฤๅสิ้นไปแล้ว ตัวเราก็เท่ากับท่อนไม้อัน ๑ ซึ่งบุคคลใดทำขึ้น
 ไว้เป็นเคียวก็ตั้งไว้ในศาล จะมีผู้เคียวฟันก็แก่ผู้ที่มีปัญญาถอย
 ปราศจากความนึกเท่านั้น.

ประวัติผู้เขียน

นางสาว วัลย์ลิกา อังสกุล เกิดวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2517 ที่กรุงเทพมหานคร ปัจจุบัน อายุ 23 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิชาเอกภาษาอังกฤษ ในปีการศึกษา 2538 และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษาต่อมา

